

Technika dokončování příběhu pro žáky od 6 do 12 let

Charakteristika:

Projektivní, slovní asociační technika dokončování vět byla poprvé popsána A. D. Tandlerem v roce 1930. [1] Ten sestavil techniku doplňování vět o 20 položkách a pacientům ho administroval individuálně. Při vyhodnocování vycházel zejména ze své klinické zkušenosti a úsudku. Cílem použití techniky bylo získat vhled do emocionálních obtíží pacientů. [2] Technika byla ale používána už v 19. století německým psychologem Hermannem Ebbinghausem, a to v souvislosti s mapováním intelektu.

Mezi tyto techniky patří i tzv. dokončování započatých povídek. Mezi nejznámější autory patří Madeleine Thomasová, která v roce 1937 publikovala tzv. Test doplňování příběhů. [3]

Projektivní techniky staví na předpokladu, že lidé mají tendenci promítat po určitých podnětů svoje pocity, názory a postoje. Pokud se jedná o pedagogickou praxi, pedagog se tedy neptá přímo žáka, co si myslí, co prožívá, ale předkládá mu materiál, pomocí něhož se k tématu nepřímo vyjádří. [4] Jedná se o techniku umožňující proniknout hlouběji do mentality žáka, který promítá svoje vnitřní stavy do dojmů, pocitů, potřeb a přání druhých lidí.

Další informace:

Řada těchto projektivních technik nemá psychometrické charakteristiky, a lze je proto využít v pedagogické praxi pouze jako **pomocné techniky, které doplňují pozorování pedagoga, rozhovor s žákem, využití dalších testových metod** apod.

Vhodnější termín je v tomto případě vždy spíše „technika“ než termín „standardizovaná metoda“. „Standardizovaná metoda“ by totiž měla být schopná měřit spolehlivě – tedy při opakovaném použití metody je vždy možné obdržet podobné výsledky. Metoda by také měla umožňovat změřit skutečný stav studovaného jevu.

Pedagog může nicméně v rámci pedagogické diagnostiky zařazovat podobné techniky v rámci používání tzv. testů speciálních schopností, znalostí a dovedností. Sem patří veškeré testování, které provádějí učitelé v průběhu školního roku. [4]

Ve dvou příložených pracovních listech naleznete variantu této projektivní, slovně asociační techniky, která je, co se týče obsahu, uzpůsobena pro žáky ve věku od 6 do 12 let, přičemž mapuje vnímání vztahů mezi žáky ve třídě a emoční prožívání žáků vztahující se zejména ke škole. V deseti položkách je vždy popsána konkrétní situace chlapce nebo dívky. Nastihuje konkrétní události, které ale nejsou uzavřené a končí otázkou. Úkolem žáka je příběh dokončit vlastními myšlenkami a nápady.

Žák neví, co přesně pedagog sleduje, díky tomu nemá tendenci svoji výpověď nijak zkreslovat.

Cíl

Cílem techniky dokončování příběhu je hlouběji proniknout do vztahů mezi žáky ve třídě a zmapovat emoční prožívání žáků zejména ve vztahu ke školnímu prostředí.

Velikost skupiny

Podle volby pedagoga – individuálně písemně nebo ústně, případně hromadně písemně pro celou třídu. Použití techniky je nicméně vhodné spíše pro půlené třídy. Optimální je, pokud každý žák může při vyplňování sedět samostatně v lavici, anebo mít jiný nerušený prostor.

6–12 let

Čas:

Časové nároky jsou variabilní – podle rychlosti psaní žáka/ žáků.

Individuální práce s žákem (písemné vyplnění anebo ústní vyplnění) může trvat 20–45 minut.

Skupinová administrace techniky: 30–45 minut.

Pomůcky:

V případě ústního vyplňování dotazníku není zapotřebí žádných pomůcek. V případě písemného vyplnění je třeba nakopírovat 2 přílohy (záznamové archy) této techniky – zvlášť pro dívky a zvlášť pro chlapce podle zastoupení ve třídě.

Postup:

1. Rozdejte žákům rozmnožené záznamové archy s nedokončeným příběhem (ke stažení v příloze).
2. Vysvětlete, že mají před sebou příběh žáka, který navštěvuje stejný ročník jako oni.
3. Vysvětlete jednotlivé položky techniky nedokončeného příběhu.
4. Vyzvěte žáky, aby odpověděli na otázky na konci každého příběhu. Otázky jsou různé.
5. Žák má buď za úkol, aby podal vlastní vysvětlení smyslu příběhu, anebo aby si domyslel další děj.
6. Zmiňte, že arch musí být u každé položky vyplněný. Žáci dostanou dostatek času.
7. Zdůrazněte, že pravopis jednotlivých vytvořených vět nebude předmětem klasifikace, že je důležitější, co věty sdělují a aby byly smysluplné.
8. Dejte žákům prostor pro kladení případných dotazů.
9. Žáci s obtížemi v psaní mohou odpovídat stručněji, případně jednoslovně. Alternativně je možné u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vypracovat záznamový arch metodou rozhovoru za pomoci diktátu žáka učiteli nebo asistentovi pedagoga mimo učebnu.
10. Požádejte žáky, ať se podepíšíou.
Sdělte žákům, že jejich příběh nebudete číst veřejně před třídou, ale že si přečtete všechny práce.
11. Žákům sdělte, že sdělený obsah je důvěrný. Po ukončení práce by tedy neměli sdílet s druhými spolužáky obsah, tzn. co do jednotlivých příběhů uvedli.

Varianty, komentáře:

Technika „Dokončování příběhu“ může být zadána žákům jak ústně, formou individuálního rozhovoru, tak písemně formou hromadného zadávání techniky dokončování příběhu celé třídě.

Při individuální práci s žákem může pedagog klást doplňující otázky.

Faktory úspěchu:

- 1) Pedagog by měl vždy zachovat mlčenlivost a o obsahu vyplněných záznamových archů hovořit pouze s dotyčným žákem, případně s jeho rodiči.
- 2) Při vyplňování záznamových archů ve skupině je vhodné zajistit, aby každý žák mohl sedět v lavici samostatně. Aktivita je proto vhodná pro půlené třídy, anebo v situaci, kdy jedna polovina třídy plní v danou chvíli jiné úkoly, a následně se poloviny tříd vymění.
- 3) Při vyplňování záznamového archu individuálně je vhodné navodit uvolněnou atmosféru a také vybrat vhodný čas (například nezadávat práce před testem z určitého předmětu apod.), aby žáci neměli strach se vyjádřit nebo úmyslně zkrusovat obraz o situaci.

Rizika:

1) Techniku je možné použít pro diagnostikování vztahů mezi žáky ve třídě, tzn. v rámci primární prevence a mapování vztahového klimatu ve třídě, nikoliv v okamžiku, kdy šikana ve třídě už běží. V případě běžící šikany existují četná rizika – agresor může například vyhodnotit použití podobné techniky jako ohrožující a může zesílit šikanu vůči oběti, případně vyzvídat na oběti, co do záznamového archu psala.

2) Dalším rizikem je spornost interpretace žákovských výpovědí (např. v situaci, kdy se kamarádi v den realizace šetření krátkodobě pohádali kvůli banalitě a tato situace se v záznamovém archu objevila). Tuto nevýhodu je možné řešit přímým dotazem na žáka. Ve sporných případech je také možné požádat o interpretaci kolegy a nezávisle na sobě porovnat různá vysvětlení, nebo přizvat ke spolupráci další odborníky – školního poradce, speciálního pedagoga atd.

3) Riziko představuje i situace, kdy si žáci navzájem budou sdělovat, případně i zjišťovat, co v záznamovém archu konkrétně uvedli. Žák, který například popíše situaci konfliktu, který jej stresuje (a který odpovídá reálnému konfliktu ve třídě), může citlivě vnímat následné (jakékoliv) reakce spolužáků poté, co se jim s obsahem příběhu svěřil. S žáky je proto vhodné si předem ujasnit, že obsah záznamových archů je důvěrný.

Vyhodnocení aktivity:

Úspěšné vyhodnocení projektivních technik vyžaduje obecně značnou zkušenost a není možné z jednoho projevu nebo znaku uvedeného v záznamovém archu odvozovat rozhodné závěry. Přesto je možné některé techniky orientačně využívat, například právě techniku doplňování vět. Pomocí podobných technik lze tedy provádět diagnostiku atmosféry ve třídě i diagnostiku prožívání žáků. [4]

Ačkoliv existují návrhy na standardy vyhodnocování u těchto slovních asociačních technik, v praxi převládá vyhodnocování zohledňující jedinečnost klienta. [5] V pedagogické praxi to znamená, že pedagog vyhodnocuje záznamové archy tím způsobem, že obsah vyplněného archu porovnává s aktuálním chováním konkrétního žáka, jeho školní úspěšnosti, vztahy ke spolužákům a dalšími vybranými charakteristikami, které si může předem určit. Pedagog může tedy výsledky v záznamových archích porovnat s vlastním pozorováním, s projevy žáka apod.

Pokud dojde k nějakým předběžným interpretacím a závěrům, například, že žák aktuálně prožívá opakované negativní emoce na základě neřešeného konfliktu se spolužákem, je vhodné, aby pedagog své závěry dále konzultoval se zaměstnancem školního poradenského pracoviště (školní psycholog, výchovný poradce) anebo s externím mentorem / koučem / supervizorem/ psychologem z pedagogicko-psychologické poradny a domluvil se na vhodném řešení s ohledem na osobnost žáka, typ obtíží, klima ve třídě apod.

U individuálního vyplňování se pedagog může žáka rovnou doptat a směřovat tak rozhovor k reálné situaci ve školní třídě.

Interpretační vodítka:

- Žáci, kteří nejsou agresory ani oběťmi, zpravidla dokončí nastíněné situace tak, že popíší běžné situace odehrávající se ve škole.
- U agresora je možné vystopovat tendence k popisování konfliktu z pozice síly.
- U oběti naopak tendenci k vyjádření vnitřního stavu, který by si oběť za jiných okolností vyjádřit netroufla – například pomocí příběhu projevů úzkost, strach, beznaděj, vztek. Tímto způsobem je možné detekovat projevy (počínající) šikany anebo projevy ostrakizace.

V případě podezření na ostrakizaci nebo šikany je vhodné konzultovat další postup s výchovným poradcem, školním psychologem, sociálním pedagogem apod.

Zdroje:

- [1] TENDLER, A. D. (1930). A preliminary report on a test for emotional insight. *Journal of Applied Psychology*, 14, 122–136.
- [2] HOLADAY, M., SMITH, D.A., SHERRY, A. (2000). Sentence Completion Tests: A Review of the Literature and Results of a Survey of Members of the Society for Personality Assessment [online]. *Journal Of Personality Assessment*, 74(3), 371–383.
Dostupné z: <https://faculty.med.virginia.edu/facultyaffairs/wp-content/blogs.dir/105/files/2016/04/2013-6-12a-1.pdf?r=1> [dat. cit. 3. 8. 2021].
- [3] MILLS, E. S. (1953). The Madeleine Thomas Completion Stories Test. *Journal of Consulting Psychology*, 17(2), 139–141.
- [4] MERTIN, V. a kol. (2012). *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. s. 86–90.
- [5] NAJBRTOVÁ, K. ET AL. (2017). *Projektivní metody v psychologické diagnostice*. Vydání první. Praha: Portál. s. 105–111.

